

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

26E JAARGANG

WOENSDAG 3 DECEMBER 1941

No. 1350

HOOFDREDACTEUR:

M. F. J. Cool (Rotterdam).

Redactie en Administratie: Pieter de Hoochweg 122, R'dam-W.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20.85* per jaar. Buitenland en koloniën f 23.— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Administratie.

Advertenties voorpagina f 0.50 per regel. Andere pagina's f 0.40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD: Blz.

Liquidatie van naamlooze vennootschappen door G. R. van Essen	684
Vergoeding voor schade en onteigening door Ir. E. J. de Maar	688
De prijsregeling in de binnenscheepvaart in Duitsch- land door P. Boender	691
Statistieken.	
Wisselkoersen—Bankstaten	694

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de *geldmarkt* is de invloed van de verdere afwikkeling der consolidatie-operatie doorkruist door de plotseling weer krachtig toegenomen biljettencirculatie. De omvang daarvan is thans voor het eerst boven de 2 milliard gekomen door een stijging in één week tijds met ruim 50 miljoen. Daarmede is het peil van voor de storting op de Staatsleening ook al weer met eenige 10-tallen miljoenen overschreden. Terwijl aanvankelijk dus de aflossing door het Rijk van het rechtstreeks ondergebrachte papier en het renteloos voorschot bestreden kon worden uit de terugvloeiing van biljetten en uit de saldi van anderen is door de toeneming van de circulatie eerstgenoemde factor ruimschoots overgecompenseerd, ook al kon dan, zooals gewoonlijk, een deel van de circulatie-stijging gedekt worden door den aanwas van de portefeuille papier op het buitenland. Daarbij kwam nog, dat de schatkist haar creditsaldo bij De Nederlandsche Bank deze week met ongeveer 10 miljoen liet oploopen. Het gevolg van dit verloop was, dat de beleeningen en voorschotten bij de Centrale bank stegen met 12 miljoen, hetgeen derhalve een onderbreking beteekent van het herstel van normale verhoudingen, dat de vorige week reeds te constateeren was. De Schatkist heeft de plaatsing van schatkistpapier hervat en wel in een flink tempo. De tarieven zijn — nu voor de derde maal — willig en wel met $1\frac{3}{4}$ pCt. voor driemaands-papier, 2 pCt. voor halfjaar- en $2\frac{11}{16}$ voor jaars-papier.

De *obligatiemarkt* heeft in de verslagweek wederom weinig mutaties getoond. De nieuwe leening, die aan het begin van de week nog $96\frac{3}{8}$ pCt. noteerde, sloot op $96\frac{5}{8}$ pCt. De 4 pCt.-leening 1941 veranderde slechts heel weinig; de hoogst bereikte notering van $100\frac{3}{8}$ kon echter niet geheel behouden worden en het slot was op $100\frac{7}{16}$ tot $\frac{3}{8}$. In deze leening wordt het aanbod overigens goed opgenomen. Dat aanbod is voornamelijk afkomstig van houders, die de mogelijkheid van conversie voorzien, nu ook voor pandbrieven de conversiebeweging zich weer in vollen omvang ontplooit. Verscheidene hypotheekbanken hebben weer de conversie van 4 pCt. pandbrieven aangekondigd. Zij kunnen daartoe te gemakkelijker overgaan, omdat zij door de aflossing van hypotheeken, waartegenover niet een evenredige vraag naar nieuw geld bestaat, vrij ruim in de contante middelen zitten.

De *aandeelenmarkt* was over het algemeen vast gestemd, hoewel deze tendens Donderdag werd onderbroken door een algemeene reactie. Op dien dag ging de daghandel tot realisatie van posities over in verband met de toenemende spanning in den Pacific. Vooral Nederlandsch-Indische en internationale waarden hadden van aanbod te lijden, hoewel ook binnenlandsche industriële waarden tot op zekere hoogte werden meegetrokken. De beide laatste beursdagen brachten weer een ietwat betere stemming, maar de meeste hoofdfondsen sloten toch de week beneden het hoogste peil, de meesten echter toch boven het niveau, waarop de week werd geopend. Opvallend blijft de uitermate vaste stemming voor preferente aandeele, waarvan verschillende goede soorten op een rendementsbasis zijn gekomen, die niet noemenswaard hooger ligt dan voor obligatiën, nog afgezien van de kwade kans, dat de betrokken ondernemingen gebruik maken van de mogelijkheid tot reductie van het primaire dividend met 20 pCt.

LIQUIDATIE VAN NAAMLOOZE VENNOOTSCHAPPEN.

Het Verordeningenblad van 30 Augustus 1941 maakt, onder No. 172, den Besluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën betreffende vrijstelling of vermindering van belasting bij ontbinding van naamlooze vennootschappen, het zgn. „liquidatiebesluit 1941”. Tot aanvulling en uitvoering van dit Besluit is in de Nederlandsche Staatscourant van 16 October 1941, No. 202, een Eerste Uitvoeringsbesluit verschenen ¹⁾.

Oorzaken voor het Besluit.

Onder de werking van de dividend- en tantiëmebelasting was de naamlooze vennootschap een rechtsvorm, die op fiscaal gebied veel voordeelen meebracht. Deze belasting werd niet geheven over de winst, doch slechts over hetgeen de naamlooze vennootschappen uitkeerden. Van het deel van de winst, dat in de naamlooze vennootschap werd gereserveerd, werd geen belasting geheven. Aangezien de inkomstenbelasting zich eveneens beperkte tot de uitgedeelde winsten, kon een aanzienlijk deel van de winst buiten iedere heffing blijven. Het tarief van de dividend- en tantiëmebelasting was niet hoog, 9,05 pCt. Door verhooging van opcenten bedroeg het tenslotte 12,05 pCt.

De nood van de schatkist bracht mede, dat de heffing van de naamlooze vennootschappen niet beperkt kon blijven tot een heffing over de uitgekeerde winst. In 1940 werd bij het Besluit op de Winstbelasting 1940 ingevoerd een heffing over de *totale winst* van de naamlooze vennootschappen. Het reserveeren van winst zonder dat daarover belasting behoefde te worden betaald, nam hiermede een einde. Het Besluit op de Winstbelasting is overigens in de wijze van bepaling van de winst faciel en laat nog toe voor verschillende doeleinden een deel van de winst belastingvrij te reserveeren, zooals voor het vormen van een reserve voor risico's, welke plegen te worden verzekerd, doch niet zijn verzekerd, en van een reserve tot gelijkmatige verdeling van kosten en lasten.

Het tarief van de winstbelasting was niet hoog. Het bedroeg, inclusief 15 opcenten, 11½ pCt. Door de invoering van de winstbelasting was de rechtsvorm van de naamlooze vennootschap reeds wat minder aantrekkelijk geworden.

Aan het einde van 1940 vond een drastische verhooging van de opcenten op de winstbelasting plaats. Het tarief steeg hierdoor tot 26½ pCt. of 31½ pCt., al naar gelang de winst niet meer of meer bedroeg dan 8 pCt. van het gestorte kapitaal. De rechtsvorm van de naamlooze vennootschap bracht nu mede, dat over de gemaakte winst een vrij hooge belasting diende te worden voldaan. Over de uitgekeerde bedragen werd bovendien inkomstenbelasting geheven. De fiscale voordeelen van den rechtsvorm gingen na deze verhooging van opcenten wel tot het verleden behooren.

Hierbij bleef het niet. Het ligt in het voornemen de winstbelasting andermaal te verhoogen, zoodat het verhoogde tarief zal worden toegepast van een in het verleden liggend tijdstip af. Het tarief is nog niet bekend. Opgemerkt kan hier worden, dat het in Duitsland voor 1941 oploopt tot maximaal 45 pCt., voor 1942 tot maximaal 50 pCt. van de winst. Het ligt bovendien in het voornemen hier te lande de naamlooze vennootschappen in een vermogensbelasting te betrekken.

In 1941 werd ingevoerd de superdividendbelasting, waaraan de naamlooze vennootschappen met een aandeelenkapitaal van f 500.000.— of meer werden onderworpen. Deze belasting treft de uitdeelingen van dividend boven 6 pCt. naar een stijgend tarief van 50 tot 400 pCt.

¹⁾ In dit artikel zullen het Besluit en de Eerste Uitvoeringsbesluit zonder onderscheiding worden aangeduid als „het Besluit”.

De belooning van commissarissen werd aan de commissarissenbelasting onderworpen, welke eveneens naar een hoog tarief wordt geheven. En naast al deze belastingen treft de inkomstenbelasting de uitkeeringen naar het tarief, dat in het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941 is neergelegd, en dat voor de genietters doorgaans aanzienlijk hooger is dan het tarief naar hetwelk de inkomstenbelasting vroeger werd geheven.

De eens fiscaal zoo voordeelige rechtsvorm van de naamlooze vennootschap is door de hiervoor genoemde maatregelen veelal zeer onvoordeelig geworden. Velen zouden daarom gaarne uit dezen rechtsvorm treden. Dit ging echter niet zoo eenvoudig. Indien men de naamlooze vennootschap ging liquideeren, zou winstbelasting verschuldigd worden over de bij de invoering van de winstbelasting aanwezige winst, de zgn. „overgangsreserve”. Al hetgeen boven het gestorte kapitaal op de aandelen werd uitgekeerd, zou bovendien worden getroffen door inkomstenbelasting. Gelet op het tarief van de winstbelasting en dat van de inkomstenbelasting was liquidatie niet mogelijk zonder het grootste deel van de in de naamlooze vennootschap aanwezige reserves aan deze belastingen te verliezen. Bovendien zouden worden geheven de overdrachtsbelastingen (omzetbelasting, evenredig registratierecht en waardevermeerderingsbelasting). Bedroeg het aandeelenkapitaal f 500.000.— of meer, dan diende ook met de superdividendbelasting rekening te worden gehouden ²⁾.

Het Liquidatiebesluit 1941 geeft hier echter uitkomst.

Welke voordeelen biedt het Besluit?

Aan het Besluit ligt ten grondslag: over de winst, voorzover niet eerder belast, wordt bij de liquidatie volledig winstbelasting geheven; de liquidatie-uitkeeringen zijn echter vrij van inkomstenbelasting. De vrijgevigheid van het Besluit gaat aldus vrij ver. Zelfs de bedragen, die uit de winst van het laatste boekjaar anders op de aandelen zouden zijn uitgekeerd, komen nu, als deel van de liquidatieuitkeering, vrij van inkomstenbelasting. De winstbelasting zal niet worden geheven naar het hooge tarief, dat nog zal worden vastgesteld. Zij zal zich beperken tot 26½ of 31½ pCt. naar gelang van de grootte van de winst over het laatste boekjaar. Met dit tarief zal dus worden getroffen zoowel de winst over dit laatste boekjaar, als de bij de liquidatie tot uitdeeling komende „overgangsreserve”. Voorts wordt afgezien van het heffen van superdividendbelasting, zoowel van die, welke bij de liquidatie verschuldigd zou zijn geworden, als van die, welke reeds wegens eerder gedane uitdeelingen is verschuldigd. Aan de heffing van commissarissenbelasting komt een einde. De overdrachtsbelastingen worden niet geheven. Voor de waardevermeerderingsbelasting moet een klein voorbehoud worden gemaakt, waarop nader zal worden teruggekomen.

De ontbinding en de vereffening.

De vergadering van aandeelhouders dient uiterlijk 15 December 1941 een besluit te nemen tot ontbinding van de naamlooze vennootschap. Mocht dit besluit reeds zijn genomen, echter na 31 December 1940, dan kan op het Liquidatiebesluit nog een beroep worden gedaan.

De vereffening van de naamlooze vennootschap regelt het besluit op een bijzondere wijze. Deze vereffening geldt alleen tusschen de fiscus en dan nog slechts waar het betreft de heffing van de winstbelasting, de inkomstenbelasting, de dividendbelasting en de commissarissenbelasting. Met de privaatrechtelijke vereffening laat het Besluit zich niet in. Het doel hiervan is in fiscaal

²⁾ De Nederlandsche Staatscourant van 28/29 November 1941, No. 233, houdt in een aanvullingsbesluit op het Besluit op de Dividendbeperking 1941. De verplichte beperking van de uitdeelingen geldt niet ten aanzien van uitdeelingen, welke terzake van de ontbinding van een vennootschap worden gedaan. Wegens die uitdeelingen is geen superdividendbelasting verschuldigd, behoudens in een bijzonder geval.

opzicht tot een snelle vereffening te geraken. De voor de belastingadministratie in het zicht zijnde administratieve werkzaamheden waren hieraan niet vreemd. Zoo zou reeds vóór de invoering van de vermogensbelasting van lichamen een beperking van het aantal naamloze vennootschappen wenschelijk zijn.

Het Besluit laat de naamloze vennootschap vereffenen door een fictieve overdracht van al haar bezittingen en schulden aan de aandeelhouders op een door haar gekozen tijdstip. Van dit tijdstip af bestaat de naamloze vennootschap voor den fiscus niet meer. Het gekozen tijdstip het Besluit het „overdrachtstijdstip”.

In de keuze van het overdrachtstijdstip is de algemeene vergadering van aandeelhouders of het door haar gemachtigde orgaan — met zekere beperkingen — vrij. De laatste datum, waarop het overdrachtstijdstip mag vallen, is 15 December 1941. Ofschoon het begrip tijdstip zou zijn, indien de vroegste datum voor het overdrachtstijdstip die van het ontbindingsbesluit was, kent het Besluit een overdrachtstijdstip, dat ligt vóór het ontbindingsbesluit. Een zoodanig vroeger tijdstip, hetwelk moet liggen na 31 December 1940, mag echter alleen worden gekozen, indien de bezittingen en schulden op de gezamenlijke aandeelhouders, tezamen uitmakende een „firma”, voor bedrijfsdoeleinden overgaan. De strekking van deze regeling is, het mogelijk te maken om van een eerder tijdstip af, ten vroegste 1 Januari 1941, van de winstbelasting te worden bevrijd, waarvoor dan echter de inkomstenbelasting in de plaats treedt.

De termijn, binnen welken het besluit tot ontbinding dient te worden genomen, kan in bijzondere gevallen door den Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën worden verlengd, ook tot na 31 December 1941. De termijn, binnen welke het overdrachtstijdstip moet vallen, kan in bijzondere gevallen eveneens worden verlengd, echter slechts tot 31 December 1941³⁾.

De overdrachtsbalans.

Het Besluit verlangt, dat al de fictief overgaande bezittingen en schulden van de naamloze vennootschap op het overdrachtstijdstip worden samengebracht in een overdrachtsbalans. Alle bezittingen en schulden van de naamloze vennootschap dienen hierop voor te komen.

De overdrachtsbalans dient in de eerste plaats tot bepaling van het eindvermogen van de fictief vereffende naamloze vennootschap. Dit eindvermogen dient te worden vastgesteld voor de heffing van de winstbelasting over het laatste boekjaar. De winst toch dient, naar het Besluit op de Winstbelasting, te worden bepaald, door het vermogen aan het einde van een boekjaar te verminderen met dat aan het begin van het boekjaar en aan het verschil toe te voegen wat in het boekjaar anders dan voor bedrijfsdoeleinden aan de naamloze vennootschap is onttrokken. Voor de wijze, waarop de overdrachtsbalans wordt opgemaakt, komt het er op aan, of en door wien het bedrijf van de naamloze vennootschap wordt voortgezet.

De „firma”.

Het Besluit maakt onderscheid tusschen de gevallen,

³⁾ De bevoegdheid om de termijnen, binnen welke het besluit tot ontbinding en het overdrachtstijdstip moeten vallen, te verlengen tot het einde van 1941 heeft de Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën thans overgedragen aan de Inspecteurs der belastingen, die ten aanzien van verzoeken om verlenging een welwillend standpunt innemen. Deze Inspecteurs kunnen voorts toestaan, dat het besluit tot ontbinding wordt genomen na 31 December 1941, indien men wil overgaan in een „firma”, doch wil wachten op de wijziging in de regeling van de commanditaire vennootschap, die in voorbereiding is.

In bijzondere gevallen, zooals bij moeilijkheden bij overdracht van deviezen, van een binnenvaarttuig, van een vergunning ingevolge de Drankwet, e.d., die uit den weg geruimd moeten worden voordat men tot ontbinding van de naamloze vennootschap kan besluiten, kan de Secretaris-Generaal voornoemd toestaan, dat het besluit tot ontbinding eerst na 31 December 1941 wordt genomen. Het overdrachtstijdstip kan echter nimmer na 31 December 1941 komen te liggen.

waarin het bedrijf van de naamloze vennootschap door de gezamenlijke aandeelhouders zal worden voortgezet en die, waarin dit niet geschiedt. Eerstgenoemde gevallen beschouwt het Besluit als de normale gevallen, en de fiscale tegemoetkomingen gaan voor deze gevallen het verst. De gezamenlijke aandeelhouders op het overdrachtstijdstip moeten dan een „firma” gaan vormen. Het Besluit, dat niet alleen beoogt de belastingplichtigen te helpen, doch ook de werkingssfeer van de naamloze vennootschappen in te perken, eischt, dat de leden van de „firma” natuurlijke personen zijn⁴⁾.

Een „firma” kan zijn zowel een gewone vennootschap onder firma als een commanditaire vennootschap, mits niet op aandelen. Onder een „firma” wordt mede verstaan de eenige aandeelhouder, die het bedrijf voortzet. Teneinde moedermaatschappijen te de gelegenheid te stellen haar dochtermaatschappijen in te liquideeren, wordt onder de „firma” uitzonderingsgewijs ook begrepen de naamloze vennootschap — eenig aandeelhouder —, die het bedrijf voortzet, of het bedrijf van de ontbonden vennootschap in het hare doet opgaan.

Het Besluit, dat de grootere fiscale voordeelen alleen wil verlenen bij voortzetting van het bedrijf door hen, die tevoren aandeelhouder waren, stelt tenslotte den eisch, dat de kapitaalverhoudingen in de firma overeenstemmen met die in de naamloze vennootschap. De deelnamen in het kapitaal van de firma moeten in dezelfde verhouding tot elkaar staan als de deelnamen in het kapitaal van de naamloze vennootschap. Deze laatste eisch levert in de praktijk moeilijkheden op. Er kunnen aandeelhouders zijn, die noch vennoot in de firma, noch commanditair vennoot willen worden, of die men niet als vennoot wil opnemen. Is het in dit geval onmogelijk om te liquideeren met de grootere fiscale voordeelen? Dit is toch mogelijk. De kapitaalverhoudingen in de firma moeten overeenstemmen met die in de naamloze vennootschap op het overdrachtstijdstip. Men dient dan vóór het overdrachtstijdstip de kapitaalverhoudingen in de naamloze vennootschap te wijzigen, zoodat zij overeenstemmen met die, welke in de firma zullen moeten bestaan. De aandelen van aandeelhouders, die geen vennoot in de firma zullen worden, dienen vóór het overdrachtstijdstip te worden overgenomen door hen, die als vennoot zullen optreden. Een veel voorkomend geval is, dat men — omdat de wettelijke bepalingen niet toelieten, dat één persoon een naamloze vennootschap oprichtte — dit heeft gedaan tezamen met een boekhouder, die een aandeel verkreeg. De boekhouder wil men niet als lid van de firma toelaten. Men kan dan toch liquideeren met de grootere fiscale voordeelen, mits men vóór het overdrachtstijdstip het aandeel van den boekhouder koopt. Het is ook mogelijk, dat men de naamloze vennootschap wil doen overgaan in een bestaande vennootschap onder firma. Behooren alle aandelen tot het vennootschappelijk vermogen van de firma, dan zijn de vennoten in de aandelen gerechtigd in dezelfde verhouding als zij gerechtigd zijn in het geheele vermogen van de firma. Indien nu in het vermogen van de firma de bezittingen en schulden van de naamloze vennootschap komen, dan komt hierdoor in de onderlinge deelgerechtigdheid van de vennoten geen wijziging. Zij zijn dus na het overdrachtstijdstip op dezelfde wijze in het vermogen van de firma deelgerechtigd als zij tevoren waren in de aandelen van de naamloze vennootschap. Zijn de aandelen in handen van personen, die de aandelen in privé bezitten, dan dienen deze lieden tot de firma toe te treden en vóór het overdrachtstijdstip de aandelen in de firma in te brengen.

Voordeelen bij de „firma”.

De voordeelen bij voortzetting van het bedrijf door een „firma” bestaan hierin, dat bij het opmaken van de over-

⁴⁾ Een bijzonder geval, waarin een naamloze vennootschap commanditair vennoote kan zijn, blijft hier buiten beschouwing.

drachtsbalans de activa en passiva kunnen worden gewaardeerd naar de regelen van de artikelen 10 en 11 van het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941. Dit komt hierop neer, dat de activa en passiva worden gewaardeerd naar goed koopmansgebruik. Volkomen vrij is men bij het hanteeren van dit begrip niet. Bij de waardeering van activa mag doorgaans niet lager worden gegaan dan tot de werkelijke aanschaffings- of voortbrengingskosten. Op zaken, die voor de uitoefening van het bedrijf worden gebruikt, mogen echter redelijke afschrijvingen in mindering worden gebracht. Tenslotte mag de waarde van activa op een nog lager bedrag worden gesteld, indien men kan aantoonen, dat de bedrijfswaarde lager is. Onder bedrijfswaarde wordt verstaan de waarde, die iemand, die het geheele bedrijf ter voortzetting overneemt, aan het actiuum zou toekennen.

Wordt het bedrijf niet door een „firma” voortgezet, dan dienen de activa te worden gewaardeerd naar verkoopwaarde, tenzij de bedrijfswaarde hooger ligt. In dit laatste geval komt de bedrijfswaarde in aanmerking. Een uitzondering is toegelaten voor het geval zaken, die bestemd waren door de naamlooze vennootschap te worden verhuurd of gebruikt (bedrijfsmiddelen, geen voorraden), overgaan aan de *gezamenlijke* aandeelhouders, die het bedrijf echter niet voortzetten. Deze mogen, een bijzonder geval daargelaten, dan worden gewaardeerd op de bedrijfswaarde, hier veelal de verkoopwaarde, op 9 Mei 1940, verminderd met de wegens slijtage vereischte afschrijvingen sinds dien datum.

Het zal duidelijk zijn, dat bij de eerste wijze van waardeering het eindvermogen van de naamlooze vennootschap in den regel veel lager zal liggen dan bij de tweede wijze van waardeering. De winst van de naamlooze vennootschap over het laatste boekjaar, die van het verschil tusschen eind- en beginvermogen afhangt, zal bij de eerste wijze van waardeering veel geringer zijn dan bij de tweede en dus ook de verschuldigde winstbelasting.

In het bijzonder zij nog opgemerkt, dat bij de eerste wijze van waardeering goodwill, in het bedrijf van de naamlooze vennootschap gevormd, niet in aanmerking komt. Naar goed koopmansgebruik kent men hieraan in het algemeen voor de winstberekening geen waarde toe. Bij de tweede wijze van waardeering mag de in het bedrijf aanwezige goodwill niet buiten aanmerking blijven, aangezien deze bedrijfswaarde heeft.

Bij voortzetting van het bedrijf door een „firma”, geeft het Besluit voorts een vrijgevege regeling voor de inkomstenbelasting over de tantièmes, die bij de liquidatie aan de vennoten van de „firma” opkomen.

De winst over het laatste boekjaar.

Naast het vermogen aan het einde van het jaar, waarover hiervóór werd gesproken, is voor de bepaling van de winst van belang het vermogen aan het begin van het jaar. Dit vermogen wordt naar andere regelen bepaald, dan het eindvermogen. Niet de artikelen 10 en 11 van het Besluit op de Inkomstenbelasting gelden hiervoor (zooals bij de bepaling van het eindvermogen bij overgang op een „firma”), noch komt in den regel de verkoopwaarde in aanmerking (zooals veelal het geval is bij de bepaling van het eindvermogen, indien niet een firma de naamlooze vennootschap opvolgt). Het beginvermogen wordt bepaald naar de regels, die het Besluit op de Winstbelasting geeft en deze houden slechts in, dat de activa en passiva naar goed koopmansgebruik worden geschat, welke formulering de bedoeling heeft een tamelijk groote vrijheid te laten, mits het gekozen stelsel van schatten van jaar tot jaar consequent wordt gevolgd.

De verschillende waardeeringsregelen voor het begin- en eindvermogen kunnen hiertusschen een groot verschil veroorzaken, hetwelk zich geheel in de winst afspiegelt. Gesteld een bedrijfsgebouw is voor het beginvermogen zeer laag gewaardeerd, zoodat hierin een groote stille

reserve is gelegen. Voor het bepalen van het eindvermogen komt dan, indien het bedrijf overgaat aan een „firma”, in het algemeen in aanmerking de aanschaffingsprijs, verminderd met een redelijke afschrijving, of anders de bedrijfswaarde (tenminste den verkoopprijs; bij overgang aan de gezamenlijke aandeelhouders de bedrijfswaarde van 9 Mei 1940, verminderd met eenige afschrijving sinds dien datum).

De stille reserve verhuist hierdoor naar de winst.

Het Besluit op de Winstbelasting laat voorts bij het bepalen van het vermogen aftrek van eenige passiva toe, die geen schulden zijn. Het merkt namelijk als aftrekbare passiva aan: reserves voor assurantie-eigen-risico en reserves, tot gelijkmatige verdeling van kosten en lasten. Bij de bepaling van het beginvermogen werden deze posten in mindering gebracht. Bij de bepaling van het eindvermogen is dit niet geoorloofd. Deze posten gaan dus ook deel uitmaken van het verschil tusschen het eind- en het beginvermogen en dus ook van de winst.

Bij het vorenstaande is er van uitgegaan, dat de naamlooze vennootschap aan het einde van het laatste boekjaar een (eind)vermogen heeft. Met de woorden van het Besluit is dit niet in overeenstemming. Dit neemt voor de heffing van de winstbelasting aan, dat onmiddellijk vóór het overdrachtstijdstip de naamlooze vennootschap werd vereffend, zoodat zij geen eindvermogen heeft. Onmiddellijk vóór het overdrachtstijdstip is het eindvermogen, anders dan voor bedrijfsdoeleinden, aan de vennootschap onttrokken. Voor de berekening van de winst maakt het echter geen verschil of het eindvermogen als zoodanig in aanmerking wordt genomen, dan wel als begrepen in de onttrekkingen anders dan voor bedrijfsdoeleinden. Ook in het laatste geval draagt het bij tot de winst, voorzover het het beginvermogen overtreft.

De overgangsreserve.

De bepaling, dat de vennootschap wordt geacht onmiddellijk vóór het overdrachtstijdstip te zijn ontbonden en vereffend, is van belang voor de winst, die bij den aanvang van de heffing van de winstbelasting in de naamlooze vennootschap aanwezig was. Volgens het Besluit op de Winstbelasting worden uitdeelingen ten laste van de overgangsreserve gevoegd bij de belastbare som over het jaar, waarin de uitdeeling plaats vindt. De overgangsreserve nu wordt geacht te zijn uitgedeeld onmiddellijk vóór het overdrachtstijdstip en dient dus te worden gevoegd bij de belastbare som voor de winstbelasting over het laatste boekjaar. De winstbelasting, die over de overgangsreserve is verschuldigd, mag echter tevoren op het bedrag van deze reserve in mindering worden gebracht.

Tarief van de winstbelasting.

De winstbelasting, die over de winst van het laatste boekjaar wordt geheven, bedraagt 26½ pCt., indien de winst 8 pCt. van het gestorte kapitaal niet te boven gaat. Zij bedraagt 31½ pCt., indien de winst meer bedraagt. De 8 pCt. wordt evenredig verminderd, indien een boekjaar korter dan twaalf maanden heeft geduurd.

Van de overgangsreserve wordt eenzelfde percentage geheven als van de winst over het laatste boekjaar. Hierbij dient in aanmerking te worden genomen, dat van de overgangsreserve echter vooraf de belasting in mindering mag worden gebracht. De grootte van de overgangsreserve speelt bij de bepaling van het percentage, dat wordt geheven, geen rol. Is de winst over het laatste boekjaar hoog, waarop door bepalingen aangaande de waardeering van het eindvermogen veel kans bestaat, dan worden de oude reserves na aftrek van de belasting met 31½ pCt. belast.

De firma na het overdrachtstijdstip.

Ofschoon in den regel na het overdrachtstijdstip privaatrechtelijk de naamlooze vennootschap nog bestaat, neemt de fiscus voor de in het Besluit genoemde belastingen aan,

dat de bezittingen en de schulden aan de gezamenlijke aandeelhouders zijn overgegaan en deze het bedrijf uitoefenen in een „firma”. Een volkomen gefingeerde toestand dus. Van de winst van de „firma” wordt van het overdrachtstijdstip af, ten laste van de vennoten, inkomstenbelasting geheven. Voor de winst, die de „firma” maakt, is het van belang voor welk bedrag de activa en passiva in het bedrijfsvermogen zijn gebracht. Het Besluit bepaalt hieromtrent, dat de activa en passiva worden geacht te zijn ingebracht voor de bedragen, waarvoor zij respectievelijk op de overdrachtsbalans voorkomen.

Ziehier dus een tweede functie van de overdrachtsbalans. Zij dient niet alleen voor de bepaling van het eindvermogen van de naamlooze vennootschap, doch ook voor de bepaling van het beginvermogen van de „firma”. Dit brengt onder meer mede, dat bij de bepaling van de afschrijvingen op de bedrijfsmiddelen de bedragen van de overdrachtsbalans als aanschaffingskosten in aanmerking dienen te worden genomen, en dat bij verkoop van voorradige goederen voor een prijs, die deze bedragen te boven gaat, winst wordt gemaakt. Is het dus het belang van de naamlooze vennootschap, dat de activa voor de overdrachtsbalans laag worden gewaardeerd, het belang van de firmanten is juist het tegenovergestelde. Dit punt kan van belang zijn, indien de naamlooze vennootschap op het tijdstip, waarop de heffing van de winstbelasting aanving, een verlies had, dan wel een zgn. negatieve overgangsreserve. Zij mag deze negatieve overgangsreserve gedurende drie jaren compenseeren met in deze jaren behaalde winsten, die hierdoor dus belastingvrij worden. Indien de overgangsreserve aanzienlijk negatief is, laat het de naamlooze vennootschap onverschillig, of een winst over het laatste boekjaar hoog of laag is. Zij zal in dit geval terwille van de firmanten haar activa op de overdrachtsbalans hoog willen waardeeren.

Toestand na het overdrachtstijdstip indien er geen „firma” is.

Indien de gezamenlijke aandeelhouders het bedrijf van de naamlooze niet in een aan alle vereischten voldoende „firma” voortzetten, neemt de fiscus aan, dat de gezamenlijke aandeelhouders, aan wie de bezittingen en schulden op het overdrachtstijdstip worden geacht te zijn overgegaan, tezamen een maatschap vormen, welke voortduurt zolang de naamlooze vennootschap niet privaatrechtelijk vereffend is en de toestand van onverdeeldheid dus bestaat. Zij kunnen tezamen een bedrijf uitoefenen, dat dan bron van inkomen is, doch evenzeer is het mogelijk, dat zij geen bedrijf uitoefenen. In dit laatste geval zijn de tot de maatschap behorende zaken bronnen van inkomen voor hen. Verkoopt in het eerste geval — dus als de vroegere aandeelhouders tezamen een bedrijf uitoefenen — de privaatrechtelijk nog bestaande naamlooze vennootschap zaken boven den prijs, waarvoor zij moeten worden geacht in het bedrijf van de maatschap te zijn ingebracht, dan wordt bedrijfswinst gemaakt, waarover inkomstenbelasting ten laste van de aandeelhouders wordt geheven. Wordt in het tweede geval — dus indien tezamen geen bedrijf wordt uitgeoefend — een bezitting met winst verkocht, dan wordt de winst niet door inkomstenbelasting getroffen, tenzij zij uitmaakt: „inkomst uit speculatie”.

Zoowel de verkoop van zaken, die de aandeelhouders worden geacht buiten bedrijf te bezitten, aan derden, als de overgang van zaken op een of meer van hen, kan er toe leiden, dat inkomsten uit speculatie worden genoten. De zaken toch worden geacht door de gezamenlijke aandeelhouders onder bezwarenden titel te zijn verkregen voor een prijs, gelijk aan de waarde volgens de overdrachtsbalans. Worden de zaken door de privaatrechtelijk bestaande naamlooze vennootschap voor een hooger prijs verkocht — wat onroerend goed betreft binnen twee jaar, wat andere goederen betreft binnen één jaar na het overdrachtstijdstip — dan verwerven de aandeelhouders inkomsten uit speculatie. Gaan de zaken over op een of

meer van hen, dan worden de overigen geacht hun aandeel onder bezwarenden titel te hebben vervreemd en kunnen dezen inkomsten uit speculatie verwerven. Opgemerkt wordt hierbij, dat inkomsten uit speculatie slechts belastbaar zijn voorzover iemand, alle dergelijke inkomsten voor het betrekkelijk kalenderjaar tezamen in aanmerking genomen, meer dan f 500.— verwerft. De gevolgen ten aanzien van inkomsten uit speculatie zijn dezelfde, indien binnen twee jaar, respectievelijk één jaar, na het overdrachtstijdstip, de zaken niet rechtstreeks van de naamlooze vennootschap overgaan op derden of op een of meer van de aandeelhouders, doch, bij de privaatrechtelijke vereffening, eerst op de gezamenlijke aandeelhouders, hetgeen geen gevolgen heeft, en vervolgens op een of meer van hen of aan derden. Hierbij dient men echter te bedenken, dat dan de zaken overgaan aan de naamlooze vennootschap op de gezamenlijke aandeelhouders. Dit brengt mede dat bezittingen, die bestemd waren om door de naamlooze vennootschap te worden verhuurd of gebruikt, in de overdrachtsbalans niet behoeven te worden opgenomen tegen de verkoopwaarde of de eventueel hogere bedrijfswaarde, doch tegen de bedrijfswaarde van 9 Mei 1940, verminderd met afschrijving wegens slijtage sinds dien datum. De gevolgen hiervan zijn een lagere winst van de naamlooze vennootschap over het laatste boekjaar, doch ook een lagere verkrijgingsprijs voor de gezamenlijke aandeelhouders bij de berekening van de inkomsten uit speculatie en dus bij verkoop van de bezittingen hogere inkomsten uit dien hoofde.

De overdrachtsbelastingen.

De omzetbelasting en het evenredig registratierecht worden bij den privaatrechtelijken overgang van zaken van de naamlooze vennootschap aan de aandeelhouders niet geheven, onverschillig of de zaken overgaan aan alle aandeelhouders tezamen, dan wel aan een of meer van hen.

Waardevermeerderingsbelasting wordt niet geheven, indien de zaken op het overdrachtstijdstip overgaan op alle aandeelhouders. Gaan zij over op een of meer van hen, dan neemt het Besluit, bij wijze van fictie, aan, dat zij op het overdrachtstijdstip zijn overgegaan op de gezamenlijke aandeelhouders, waarvan eenigen vervolgens hun aandeel aan de anderen hebben overgedragen. Deze laatste overdracht leidt dan eventueel tot heffing van waardevermeerderingsbelasting. Opgemerkt wordt hierbij nog dat, zoowel in het een als in het andere geval, de gezamenlijke aandeelhouders geacht worden de zaken te hebben verkregen voor den prijs, waarvoor de naamlooze vennootschap de zaken verwierf. Wat ieder voor zijn aandeel terstond of later maakt boven de verkoopwaarde van 9 Mei 1940 of den daarvoor in de plaats te stellen verkrijgingsprijs van de naamlooze vennootschap, wordt door waardevermeerderingsbelasting getroffen. De waardeering op de overdrachtsbalans is voor de waardevermeerderingsbelasting zonder belang.

De privaatrechtelijke vereffening van de naamlooze vennootschap kan medebrengen, dat na het ontbindings-, doch vóór het overdrachtstijdstip, zaken aan de „firma” of aan een of meer aandeelhouders worden vervreemd. Ook deze overdrachten stelt het Besluit vrij van omzetbelasting en evenredig registratierecht. Voor de waardevermeerderingsbelasting worden de zaken geacht op het overdrachtstijdstip te zijn overgegaan aan de gezamenlijke aandeelhouders, waarvan eenigen hun aandeel overdroegen. Deze laatste overdracht kan tot het heffen van waardevermeerderingsbelasting leiden.

Slotopmerking.

Dit artikel moge hiermede worden beëindigd. Het geeft geenszins volledig weer al hetgeen het Liquidatiebesluit en de Eerste Uitvoeringsbeschikking inhouden. Doel was slechts enig beeld ervan te geven hoe op fiscaal gebied de liquidatie van een naamlooze vennootschap verloopt.

G. R. VAN ESSEN.

VERGOEDING VOOR SCHADE EN ONTEIGENING.

Baast de problemen van de toekomstige woningbouw¹⁾, welke zijn gerezen afzeder van Rotterdam in Mei 1940, wordt een geheel afzonderlijk complex van problemen gevormd door de vergoeding voor geleden oorlogsgeweldschade en voor onteigende gronden, waarop in hoofdzaak woonhuizen hebben gestaan²⁾.

Aantal woningen, dat wordt beschouwd.

Om een scheidslijn te trekken tusschen woningen en bedrijfspanden wordt ervan uitgegaan, dat een gebouw wordt geacht tot de bedrijfspanden te behooren, wanneer meer dan 50 pCt. van de huur door de bedrijfsruimte werd opgebracht. Juiste gegevens hieromtrent ontbreken, zoodat met een schatting moet worden volstaan. Getaxeerd wordt, dat van de 25.000 in Rotterdam verwoeste woningen er ongeveer 5000 bedrijfspanden waren in den bovenaangegeven zin. Er resteerden derhalve 20.000 gebouwen, die vallen onder de rubriek woningen. Op grond van gegevens van den Gemeentelijken Technischen Dienst mogen wij aannemen, dat hierbij behoorden 2000 bedrijfsruimten voor buurtwinkels, garages e.d.

Verondersteld mag worden, dat bij den wederopbouw van Rotterdam een aanmerkelijk scherpere splitsing zal worden doorgevoerd tusschen bedrijfsgebouwen en woningen. In het nieuwe plan zal op hetzelfde aantal woningen van 20.000 slechts behoeven te worden gerekend op 500 bedrijfsruimten, die met woningen in één pand zijn ondergebracht. De overige bedrijfsruimten zullen dan in zuivere bedrijfsgebouwen moeten ondergebracht.

Voor de bepaling van de grootte van de uit te keeren vergoeding mag deze nieuwe groepeerings geen rol spelen. Daarbij dient dus van de genoemde 20.000 woningen en 2000 bedrijfsruimten te worden uitgegaan.

Bedrag aan grond onder een nieuwe woning.

In het uitbreidingsplan Oud-Mathenesse werden door de particuliere bouwers woningen gesticht, die daar f 6.— per week doen. Voor diezelfde woning zal, op grond van de meer centrale ligging, in het stadscentrum pl.m. f 6.75 kunnen worden gevraagd.

Aangenomen, dat de bouwkosten in Oud-Mathenesse en de binnenstad gelijk zijn, kan door den grond de gekapitaliseerde meerdere huuropbrenst worden opgebracht, dus bij een kapitaliseeringsvoet van 8 pCt:

$$52 \times f 0.75 \times \frac{100 \text{ pCt.}}{8 \text{ pCt.}} = \text{pl.m. } f 500.—$$

In het uitbreidingsplan Oud-Mathenesse bedroeg het bedrag aan grond per woning rond f 800.—. In de binnenstad zou dit bedrag derhalve f 1300.— kunnen bedragen voor hetzelfde woningtype.

Schatten wij van de 20.000 woningen + 2000 bedrijfsruimten het daarbij behorende bedrag aan grond, evenals in het veel jongere plan Oud-Mathenesse, op gemiddeld f 800.—, dan vertegenwoordigt dit een bedrag van $22.000 \times f 800.— = f 17.600.000.—$.

Om het bedrag, dat voor onteigening moet worden vergoed, te kunnen voldoen uit de opbrengst van nieuw uit te geven gronden, zou dus — gesteld, dat het gemiddeld bedrag aan grond per woning f 1100.— bedraagt — grond beschikbaar moeten worden gesteld voor den bouw van $17.600.000 : 1100 = 16.000$ woningen. In verband met het feit, dat in het nieuwe plan van de binnenstad geen ruimte aanwezig zal zijn om dit aantal van 16.000 tot stand te brengen, zal een aantal woningen dus aan den buitenkant van de stad moeten worden gesticht, wil men tenminste 16.000 woningen doen bouwen. Buiten het centrum zal echter de

huur lager zijn en daardoor ook de waarde van den grond.

Uit het woningbouwprogramma volgt, dat het wellicht wenschelijk is, een gedeelte van de onteigeningsbedragen in panden in plaats van in grond te vergoeden.

De vergoeding van schade aan woningen.

Vergoeding van schade aan woningen staat de zaak echter geheel anders. Terwijl de waarde van den grond in de binnenstad altijd betrekkelijk hoog was, was de waarde van vele opstallen gering.

De gemiddelde waarde zal in het algemeen f 2.000.— niet te boven zijn gegaan. De waarde van de vergoedingen van de 20.000 woningen en pl.m. 2.000 bedrijfsruimten kan derhalve worden gesteld op $22.000 \times f 2.000 = f 44.000.000.—$. Hoewel dit bedrag niet onbelangrijk kan afwijken van de taxatie van de Schade-Enquête-Commissie, geeft het toch een denkbeeld van de orde van grootte.

Vergoeding van schade in den vorm van nieuwe woningen.

Gaat men ervan uit, dat de nieuw te bouwen woningen pl.m. 240 m³ groot zullen zijn, en dat de prijs per m³ van zoo'n woning gelijkgesteld mag worden aan de kosten per 1 April 1941, t.w. f 18.— per m³, dan komt men tot de slotsom, dat voor dit bedrag $44.000.000 : (240 \times 18) = 10.185$ woningen kunnen worden gesticht.

Bij een prijs van f 18 per m³ is de bouw van woningen echter niet meer rendeerend. In de praktijk is gebleken, dat een wel rendeende bouw nog mogelijk is bij een prijs van ongeveer f 14.— per m³. Zou men den eigenaren, zooals bij de tot nu toe tot stand gekomen regelingen gebruikelijk was, slechts een gedeelte van de lasten laten dragen, dan zou men bijvoorbeeld kunnen uitgaan van een prijs van f 16.— per m³ voor bepaling van het aantal woningen, dat voor het totale vergoedingsbedrag zou moeten worden gebouwd. Dit aantal zou dan $\frac{44.000.000}{16 \times 240} = \text{pl.m. } 11.500$ bedragen.

Een nog hoogere uitkomst zou worden verkregen, wanneer de regel zou worden toegepast, dat de totaal verwoeste inhoud moet worden herbouwd. Stelt men, om dit aante te bepalen, den gemiddelden inhoud boven den beganen grond van de verwoeste woningen op 175 m³ en dien van herbouwde woningen op 215 m³, dan zouden dus $\frac{25.000 \times 175}{215} = \text{pl.m. } 20.350$ woningen moeten worden herbouwd.

Bij deze veronderstelling zou uiteraard het schadevergoedingsbedrag zonder bezwaar kunnen worden verrekend, doch het moet, uit hetgeen in mijn vorig artikel werd betoogd, duidelijk zijn geworden, dat geen behoefte of vraag naar 20.000 woningen verwacht mag worden. Loslaten van den eisch, dat eenzelfde inhoud herbouwd moet worden, is derhalve dringend noodzakelijk.

Ik laat dit punt dan ook verder buiten beschouwing en ga in het vervolg van een andere veronderstelling uit, namelijk dat het schadevergoedingsbedrag in zijn geheel opnieuw in woningen tot de gevolgtrekking, bedgd.

Ik kwam hierboven tot de gevolgtrekking, dat circa 11.500 woningen, van het schadevergoedingsbedrag voor opstallen zouden kunnen worden gebouwd.

Aangezien het bedrag, dat aan grond zal worden besteed, niet los van den opbouw kan worden bezien, zou het bedrag voor onteigening van grond bij het bedrag van de schadevergoeding voor de opstallen kunnen worden gevoegd, om daarna uit het totale bedrag het aantal woningen, dat daarvan kan worden gesticht, te betalen. Ik kom dan tot het resultaat, dat de totale vergoeding $f 44.000.000 + f 17.600.000 = f 61.600.000$ wordt.

De bouwkosten wederom stellende op $240 \times 16 = f 3840$ per woning en het gemiddelde bedrag aan grond op f 1.100.— kunnen voor het te vergoeden bedrag

¹⁾ Zie hierover mijn artikel „Woningbouw en schadevergoeding” in E.-S.B. van 8 Oct. jl.

²⁾ De onderstaande beschouwingen gelden dus uitdrukkelijk niet voor bedrijfspanden.

$\frac{61.600.000}{3840 + 1100} = \text{ca. } 12.450$ woningen worden gesticht.

Zooals uit het opgestelde woningbouwprogramma (zie E.-S.B. van 8 Oct.) volgt, is het aantal van 12.450 veel groter dan in aanmerking komt voor particulieren bouw en voor particuliere exploitatie.

Dit aantal zou voor de eerste bouwperiode op niet meer dan 5.000, in de tweede bouwperiode wellicht (doch daar valt niet zeker op te rekenen) op eveneens 5.000 woningen kunnen worden gesteld.

Uit één en ander valt de gevolgtrekking te maken, dat er in de eerste plaats naar zal moeten worden gestreefd, de thans onderhanden en in de naaste toekomst te stichten panden als vergoeding zoowel voor onteigening, als voor oorlogsschade te bezigen.

De rekening schijnt dan ongeveer te kloppen. Een nadere becijfering leert evenwel het tegendeel.

Geldende regelen inzake vergoeding.

Alvorens de vormen te bespreken, die de vergoeding kan aannemen, is het wenschelijk, te bezien, welke regelen tot nu toe golden voor hulp bij de financiering van de voor de te ontvangen vergoeding te bouwen panden. Deze zijn:

1e. de hypotheekregeling, annex de 80 pCt. regeling d.d. 13 Augustus 1940;

2e. de toezegging van 10 pCt. der bouwkosten aan degenen, die binnen een jaar herbouwen (besluit van den Algemeen Gemachtigde voor den Wederopbouw van December 1940);

Ad. 1e.

Het Rijk verstrekt voorschotten aan de gemeenten. De gemeenten verleen aan particulieren 1e of 2e hypotheek, zijn voor rente en aflossing garant en moeten in een eventueel verlies voor 10 pCt. deelnemen. De eerste, dan wel de eerste en tweede hypotheek samen, mogen hoogstens 90 pCt. van de geschatte verkoopwaarde van het onderpand bedragen. De rente bedraagt 4 pCt. per jaar en de aflossing 2 pCt., de looptijd bedraagt 5 jaar met mogelijke verlenging. Huren worden van overheidswege vastgesteld. Daar de gelden bij wijze van crediethypotheek worden verstrekt, heeft van de zijde van de gemeenten controle plaats op het vorderen van den bouw.

Indien de exploitatievooruitzichten en de financieele positie van den belanghebbende daartoe aanleiding geven, kan een deel der hypotheek renteloos worden verstrekt, zulks tot een maximum van 40 pCt. der leening en van f 600.— per woning³⁾.

Voor wat betreft verwoeste woningen kan de Algemeen Gemachtigde, vooruitlopende op de schatting door de Schade-Enquête-Commissie, de verkoopwaarde van het betrokken perceel per 9 Mei 1940 vaststellen en aan de eigenaren 80 pCt. van deze waarde als voorschot op de tegemoetkoming in de schade uitkeeren, met dien verstande, dat voor gevallen van oorlogsgeweldschade het voorschot niet hooger zal kunnen zijn dan 80 pCt. van f 10.000.— of f 8.000.—. Voor het ontbrekende deel wordt hypotheek verleend op bovenstaanden voet.

Ad. 2e.

Teneinde het bouwen te bevorderen is hieraan later toegevoegd, dat zij, die vóór 1 Januari 1942 met hun bouwwerk gereed zijn, een premie à fonds perdu kunnen verkrijgen van 10 pCt. over de geleden schade.

Het zou buiten het bestek van dit betoog vallen, wanneer de billijkheid van de genoemde regelen werd getoetst. Voor een juist begrip van het hieronder volgende is het evenwel noodig, de consequenties ervan voor de getroffen en na te gaan. Aangezien de vergoeding van de schade per 9 Mei 1940 wordt getaxeerd, komen de prijsstijgingen van de materialen voor rekening van de getroffen en. Neem

³⁾ Voor Rotterdam werd dit bedrag spoedig verhoogd tot f 1200 per woning; het is daarna nogmaals verhoogd.

als voorbeeld een verwoest pand van f 8.000.—, waaronder f 8.000.— aan grond. Voor de f 11.000.— vergoeding voor den opstal en den grond zouden ongeveer drie woningen van het 6.50 m-type kunnen worden gebouwd. Het renteloos deel hiervan komt neer op $3 \times f 2.000 = f 6.000.—$.

De genoemde premie bedraagt daarentegen slechts tien procent van f 8.000.— = f 800.—.

Het renteloos deel is dus aanmerkelijk groter dan de 10 pCt.-premie. Het lijkt derhalve voor de belanghebbenden van beteekenis van de hypotheekregeling gebruik te maken, want al volgt daaruit, dat de huren door den Algemeen Gemachtigde worden vastgesteld, voor de lagere huurklassen beteekent dit niet veel, omdat, zooals in mijn vorige artikel reeds werd aangegeven, de huren niet sterk kunnen afwijken van de algemeene normen.

Alvorens voorstellen te doen om deze moeilijkheden op te lossen, volgen hier eerst nog een tweetal beschouwingen, die los van het voorafgaande staan, doch die op die voorstellen hun invloed doen gelden.

De eigenaar is meestal exploitant-belegger.

De eerste beschouwing betreft den getroffen eigenaar. Deze is als regel geen bouwkundige, doch uitsluitend exploitant-belegger. Het eigendom werd practisch steeds geheel gereed verworven. De juistheid van den koop kon, na ingewonnen advies van een taxateur, aan de hand van een exploitatierekening betrekkelijk gemakkelijk door den niet bouwkundigen aspirant-eigenaar worden nagegaan. Het zou onjuist zijn van deze soort eigenaren te verwachten, dat zij zich met een aannemer over herbouw vereenigen of verstaan. Bovendien zou in het laatste geval wel geen twijfel bestaan, wie aan het langste einde van de te sluiten overeenkomst zou trekken.

Het verdient daarom aanbeveling voor deze categorie gedupeerden *voltooid* woningen in aanmerking te laten komen voor vergoeding.

Voor den eigenaar, die wel over voldoende bouwkundig inzicht beschikt, blijft uiteraard het zelf bouwen onder de bovengenoemde regelen een aanvaardbare mogelijkheid.

Plaats van de woningtypen in het stadsplan.

De tweede beschouwing betreft de plaats van de woningtypen in het stadsplan. Zooals uit het voorgaande omtrent de grondprijzen reeds bleek, acht ik een stijging van de waarde, en dus van de prijzen naar het stadscentrum toe, redelijk. Het bouwen van woningen voor minder draagkrachtigen in het stadscentrum is dan ook onjuist te achten.

Mogen vroeger wel, bij partieele saneeringen, tactische overwegingen er toe hebben geleid de bewoners te huisvesten in nieuwe woningen, gebouwd op de plaats, waar de krotten werden afgebroken, bij de thans te Rotterdam zoo grondig vernietigde binnenstad spelen deze motieven geen rol meer. Voor zeer kleine neringdoenden enz., die in de city een bestaan vinden, blijven altijd nog vrij groote woonwijken beschikbaar. Ten westen van den Westersingel en in het oude Noorden zijn weinig kostbare woongelegenheden in ruime mate aanwezig, terwijl de afstand tot het stadscentrum geen belemmering kan vormen.

In het nieuwe stadscentrum behooren derhalve uitsluitend te komen de daar noodzakelijke bedrijven en de woningen van diegenen, die in de city een volwaardig bestaan vinden en die de voorkeur geven aan een stedelijk leven boven een leven aan den buitenkant van de stad.

Vergoeding in panden door de Patroonsbonden gesticht.

Komen we thans tot de gevolgtrekkingen.

In de eerste plaats moet de wenschelijkheid naar voren worden gebracht, de 1000 woningen van de vereenigde Patroonsbonden⁴⁾ in de vergoeding voor geleden oorlogsschade te betrekken.

⁴⁾ Zie mijn vorig artikel in E.-S.B. van 8 October jl.

Aangezien deze bouw inderdaad met den wederopbouw dient, is dit in overeenstemming met den eisch, dat de vergoeding dienstbaar worden gemaakt aan den wederopbouw. Met de bouw werd tot nu toe geen regeling over deze kwestie getroffen. Zij zouden daarom moeten worden uitgenoodigd, de gereedkomende panden eerst te koop aan te bieden aan getroffenenen. De hypotheeken kunnen van het oude bezit worden overgeschreven naar de nieuwe panden. De 80 pCt. uitkeering plus de vermelde 10 pCt. premie zullen toereikend zijn om een voldoende groot gedeelte van de koopsom te vormen. Het restant kan, zoo noodig, blijven gevestigd als tweede hypotheek. Het renteloos voorschot kan worden overgeschreven.

Dit restant hypotheek, met inbegrip van het renteloos gedeelte, zal waarschijnlijk niet meer dan f 2000 per woning bedragen. Bij de stichtingskosten van ruim f 4700 per woning komen dus f 2700 vrij voor vergoeding, in totaal dus voor 1000 woningen f 2.700.000.—

Hetzelfde kan voor andere na 9 Mei 1940 gestichte woningen gelden, voorzover deze voor de eerste maal van den bouwer (producent) worden overgedragen aan derden.

De voor vergoeding in aanmerking komende waarde van de 500 in aanbouw zijnde panden van diverse bouwers⁵⁾ bedraagt in doorsnede meer dan bij de woningen van het 1000-woningenplan het geval was; zeg per woning f 3000.—, dus in totaal f 1.500.000.—

Recapituleeren we het geheele bouwprogramma van de eerste periode, dan blijkt, dat ruw geschat de door de vereenigde bouwpatroons te stichten woningen $\pm 3,6 \times f 2.700.000 = f 9.700.000$.—, dus in totaal met inbegrip van de genoemde f 1.500.000.—, rond f 11.000.000 zullen kunnen vereischen. Een belangrijk nevenvoordeel van dezen vorm van vergoeding is, dat de bouwers hun bedrijfskapitaal vrij krijgen ten behoeve van nieuwe complexen. Voor de tweede bouwperiode is het resultaat in de hieronder volgende recapitulatie verwerkt.

Andere vergoedingsobjecten.

Naast de door de bouwpatroons te stichten woningen, kunnen ook andere objecten worden gezien. In de eerste plaats het plan voor 500 woningen ten noorden van den Goudschesingel. Deze bouw werd door den architect J. Wils ontworpen, vóórdat was vastgesteld, wie de woningen zou exploiteeren. De door hem uitgewerkte plannen kunnen bezwaarlijk anders dan in geheele blokken worden uitgevoerd.

Deze blokken zouden dus óf in hun geheel aan groote bezitters óf aan zeden, in een N.V. gecombineerde, groep kleine bezitters moeten komen.

De hypotheeken van oud bezit zouden zonder bezwaar kunnen worden overgeschreven.

Wat de ontworpen winkels langs den Goudschesingel betreft, valt het volgende op te merken. Er is voorloopig niet te verwachten, dat al de bedoelde winkels vlot zullen worden verhuurd. Ook de ontworpen woningen hebben huren, die voor deze, momenteel nog weinig aantrekkelijke buurt, voorloopig zeker vrij hoog zijn. De overdracht van deze panden of de overdracht van aandelen aan getroffenenen, gepaard gaande met overschrijving van hypotheeken, zal alleen dan voor de getroffenenen aantrekkelijk zijn, wanneer op eenigerlei wijze een behoorlijk rendement is verzekerd.

Men zou dan ook de vraag kunnen stellen, of de opzet van het plan wel juist is. Deze vraag moet m. i. zoowel uit stedenbouwkundig oogpunt voor een verdere toekomst bezien, als beschouwd vanuit het belang, dat het plan heeft voor de Volkshuisvesting in het algemeen, zeker niet ontkennend worden beantwoord. De nieuw te bouwen winkels aan den Goudschesingel zijn wellicht iets te groot,

doch niet bovenmatig. Slechts de huidige woningmarkt en de noodzaak, deze gebouwen in de vergoedingsregeling te betrekken, maken het plan minder geschikt. In verband hiermede ware het gewenscht, dat de overheid voor deze complexen gedurende 5 jaar (eventueel te verlengen) een minimum-rendement over „eigen kapitaal” van bijv. 4½ pCt. garandeerde.

Tenslotte kunnen ook de woningen, door de woningbouwverenigingen te stichten, als beleggingsobject in aanmerking, doch slechts in zeer beperkten vorm.

Een leening onder hypothecair verband, rentende 4 pCt., zou door de overheid kunnen worden aangeboden.

Andere eveneens kostbare objecten, die thans, gezien de woningmarkt, den kooplust en de koopkracht van het publiek, nog niet kunnen rendeeren, verdienen te worden aangevat. Ook deze kunnen dienen als vergoedingsobject, mits over een tijdvak van 5 jaar een minimum-rendement van het eigen kapitaal aan de belanghebbenden wordt toegezegd.

Totaal bedrag te vergoeden in den vorm van woningen of hypotheeken.

Recapituleerend kan het totale bedrag, dat op deze wijze als vergoeding in aanmerking komt, gesteld worden op:

Eerste periode	
<i>Particuliere woningbouw.</i>	
3500 woningen Vereenigde Bouwpatroons ..	f 9.500.000
500 „ diverse particuliere bouwers f	1.500.000
	<u>f 11.000.000</u>
<i>Aandeelen.</i>	
500 woningen Goudschesingel, ...	f 2.000.000
<i>Obligaties.</i>	
600 woningen Vreewijk, ...	f 3.500.000
500 „ Varkenoord	f 3.000.000
1000 „ De Vaan	f 6.000.000
	<u>f 12.500.000</u>

Tweede periode	
<i>Particuliere woningbouw.</i>	
6000 woningen Vereenigde Bouwpatroons ..	f 22.000.000
<i>Obligaties.</i>	
4000 woningen in huren van f 5.— à f 5.50	
door Woningbouw Vereeniging te bouwen	f 15.000.000

Recapitulatie	
Particuliere woningbouw	f 33.000.000
Aandeelen	f 2.000.000
Obligaties	f 27.500.000

Totaal Generaal f 62.500.000

De schade werd hierboven geschat op f 61.500.000.—. Het blijkt dus, dat een vergoeding van de gelede schade en van de ontegening in woning van slechts mogelijk is, binnen het kader van het directe wederopbouwplan, wanneer zeer bepaalde en lang niet onbezwaarlijke financiële maatregelen voor de getroffen eigenaars worden vastgesteld. Ook is het mogelijk, wanneer de groei van de stad wederom intreedt, de vergoeding te geven in volgende jaren, zonder dat uitgifte van aandelen of obligaties noodzakelijk is. De vergoeding zal dan echter eerst na verloop van vele jaren volledig kunnen zijn geregeld.

Belegging nieuw particulier kapitaal in woningbouw.

Het behoeft, gezien het bovenstaande, wel geen betoog, dat het niet noodig is te Rotterdam particulier kapitaal

⁵⁾ Zie E.-S.B. van 8 October jl., blz. 577.

voor woningbouw aan te trekken. Slechts bij de verstreking van *bouwcredieten* voor woningbouw is wellicht eenig emplot voor particulier kapitaal voorhanden.

Samenvatting.

Het beeld, dat in het vorige en in dit artikel werd gegeven, kan in het kort aldus worden samengevat:

De verwoeste woningen waren voor een zeer groot deel gedeclasseerd. Den particulier is het onmogelijk nieuwe woningen op te richten voor de categorie huurders, die deze woningen bevolkten. Deze taak behoort dáarom door de overheid te worden overgenomen. Hierdoor komen 5000 woningen niet, althans niet direct meer, als vergoedingsobject in aanmerking. Voorts is de bevolking met ± 7000 gezinnen verminderd, terwijl het percentage leegstaande woningen vóór de verwoesting vrij groot was.

Dientengevolge komt slechts een deel van het betrekkelijk kleine aantal nieuw te bouwen woningen voor vergoeding in aanmerking. Het wordt daardoor uitermate moeilijk het vergoedingsprobleem binnen afzienbaren tijd tot oplossing te brengen.

De geldende maatregelen zijn niet voldoende om het geheele vraagstuk op te lossen. Ten minste f 27.500.000 zouden volgens bovenstaande berekening nog moeten worden vergoed op andere wijze dan werd aangegeven.

Hiertoe zouden aan de getroffen schuldbekentissen kunnen worden uitgereikt, rentende 4 pCt., welke niet mogen worden overgedragen dan met toestemming van den Algemeen Gemachtigde voor den Wederopbouw, en waarvan de waarde na de overdracht in de volgende jaren op aanwijzing van dien Algemeen Gemachtigde in nieuwen woningbouw te Rotterdam moet worden belegd.

Aangezien de toestand op de woningmarkt in de volgende jaren moeilijk te voorspellen valt, kan het wenschelijk zijn de mogelijkheid open te stellen, dat de schadevergoedingsbedragen voor andere rentedragende doeleinden van den wederopbouw worden besteed.

Willen de voorgestelde maatregelen tot hun recht komen, dan is het wenschelijk, spoedig zowel de schadevergoeding als de onteigeningsbedragen te bepalen.

De kans, dat nieuwgebouwde panden gezocht zullen zijn voor belegging, is niet gering te achten.

Bovendien zijn, zooals opgemerkt, de woningen, die met rijkssteun op voet van de hypotheekregeling tot stand komen, tot nu toe niet in de schadevergoedingsregeling betrokken. Een principieele wijziging te dien aanzien is, naar uit het voorgaande mocht blijken, volstrekt noodzakelijk.

Het zou aanbeveling verdienen, dat bovendien het percentage eigen kapitaal aanzienlijk werd vergroot. M. i. zou het gewenscht zijn, dat het verstreken van gelden op hypotheek tot bedragen uitgaande boven de normale dekkingsnorm voor particuliere hypotheeken van plm. 60 pCt. van de waarde, wordt nagelaten.

Tenslotte is het noodig hierbij op te merken, dat schrijver er zich van bewust is, dat het vergoeden van de geleden schade niet alleen wordt bemoeilijkt doordat de behoefte aan woningen kleiner is geworden dan in Mei 1940, doch dat afwikkeling van een en ander bovendien wordt belemmerd door de schaarschte aan bouwmaterialen. Dit laatste bezwaar zal echter waarschijnlijk na het sluiten van den vrede kunnen worden ondervangen.

Het is evenwel een reden te meer, de vergoeding met de reeds tot stand gekomen of in uitvoering genomen woningen, speciaal die, welke op basis van de hypotheekregeling tot stand kwamen of komen, ter hand te nemen.

Ir. E. J. DE MAAR.

DE PRIJSREGELING IN DE BINNENSCHIEPVAART IN DUITSCHLAND.

De prijsregelingen in het vervoerswezen, die den laatsten tijd in verschillende landen tot stand komen, moeten in de eerste plaats worden gezien als onderdeelen van de algemeene prijspolitiek. Wanneer men er naar streeft, het economische leven onder de gegeven omstandigheden zooveel mogelijk te stabiliseeren door een uitgebreide controle op de prijzen, spreekt het vanzelf, dat men deze controle ook uitbreidt tot het vervoersbedrijf, dat zijn diensten aan vrijwel alle takken van handel en nijverheid bewijst, en daardoor op het tot stand komen der goederenprijzen een zekeren invloed uitoefent.

De betekenis, die de bindende regeling der vrachtprijzen voor het vervoersbedrijf zelf kan hebben, komt daarmee dus op de tweede plaats te staan. Niettemin is deze betekenis aanwezig, en degene, die zich interesseert voor de ordening van het vervoersbedrijf terwille van dit bedrijf zelf, zal dan ook met meer dan gewone belangstelling volgen, wat er op dit gebied gebeurt.

Wij zullen in het hierna volgende aandacht schenken aan de prijsregelingen in de binnenscheepvaart, een van de belangrijkste verzorgers van het nationale en continentale goederenvervoer. Daarbij komt voor een nadere beschouwing in de eerste plaats Duitschland in aanmerking, niet alleen, omdat daar in den laatsten tijd belangrijke nieuwe maatregelen zijn genomen, maar ook, omdat dit land met de moderne prijsbeheersching de meeste ervaring heeft opgedaan.

De „Preisstopverordnung 1936“ gold niet voor de binnenscheepvaart.

Eind November 1936 werd in Duitschland de bekende „Preisstopverordnung“ uitgevaardigd. Voor het verkeerswezen was van belang, dat in de „Erste Ausführungsverordnung zur Verordnung über das Verbot von Preiserhöhungen“ werd bepaald (Ziffer IV), dat de prijsfixatie o.a. niet gold voor de vrachtprijzen in de binnenscheepvaart. Overwegingen van tweerlei aard leidden er toe de fixatie voorloopig niet op dezen vervoerstak van toepassing te verklaren¹⁾, t.w.:

1. De bijzondere wijze van prijsvorming. De hoogte van den vrachtprijs wordt in de scheepvaart n.l. beslissend beïnvloed door:

- a. de duur van het transport, en
- b. de mate waarin de capaciteit van het schip in beslag wordt genomen.

Deze beide factoren zijn op hun beurt weer afhankelijk van natuurlijke omstandigheden. IJsgang, mist en hoog water verlengen veelal den duur der reis, terwijl anderszijds laag water den diepgang en dus de mogelijkheid voor een volledig gebruik der laadcapaciteit vermindert. Hoe sterk bijv. de prijzen voor laadruimte in het stroomgebied van den Rijn plachten te wisselen, blijkt wel uit de gemiddelde noteeringen op de schippersbeurs Ruhrort voor het traject Ruhrort—Mannheim, welke in October 1928 R.M. 1,79 bedroegen, terwijl zij in dezelfde maand van het jaar 1929 gemiddeld R.M. 3,50 bedroegen, in 1930 R.M. 0,60, in 1933 R.M. 1,38 en in 1936 R.M. 0,90.²⁾

Behalve de algemeene conjunctuur speelt de waterstand een groote rol in deze schommelingen. Door het heffen van bepaalde toeslagen, hetgeen vooral des winters voorkomt, tracht men in den vrachtprijs een compensatie voor sommige dezer ongunstige factoren te vinden. Als zulke toeslagen kunnen worden genoemd:

- a. *wintertoeslagen*, voor geringere omloopsnelheid der vaartuigen;

¹⁾ Zie Jösch: Binnenschifffahrt und Preisstop. „Deutsche Verkehrs-Nachrichten“, 8. Jahrgang, Nr. 273. Berlin-Hamburg 1940.

²⁾ Die Frachtenbildung in der Binnenschifffahrt. „Deutsche Verkehrs-Nachrichten“, 9. Jahrgang, Nr. 190. Berlin-Hamburg 1941.

b. *laadtoeslagen*, indien in een teve, waarin ijsvorming optreedt, moet worden geladen;

c. „*Eisliegegelder*”, indien de voorgeschreven los- en laadtijden niet kunnen worden in acht genomen tengevolge van ijs, ijsgang of gevaar daarvoor; en

d. *ijstoeslagen*, indien het sleepen van schepen door ijsvorming wordt bemoeilijkt.

Deze beide laatste toeslagen komen slechts in West-Duitsland voor³⁾.

De grondslagen der vrachtprijzen in de binnenscheepvaart hebben dus een eenigszins dynamisch karakter. In zoo'n geval den prijs vast te leggen op het niveau van een bepaalden dag, heeft zijn bijzondere bezwaren. Een geheel jaar dient hier in oogenschouw te worden genomen, waarbij men dan nog niet aan de moeilijkheid ontkomt, dat de natuurlijke omstandigheden, welke den vrachtprijs in zoo sterke mate beïnvloeden, van jaar tot jaar aan verandering onderhevig kunnen zijn.

2. De tweede overweging, die ertoe leidde de binnenscheepvaart voorloopig van de toepassing der prijsstopverordening vrij te stellen, lag in de omstandigheid, dat de vrachtprijzen hier niet eenzijdig door den vervoerder werden vastgesteld, doch door de „Frachtausschüsse”, in welke commissies zowel binnenscheepvaartondernemingen als verzenders zijn vertegenwoordigd. Bovendien hebben de besluiten dezer commissies voor hun in werking treden de goedkeuring noodig van toezichthoudende overheidsorganen. Van een vrije vrachtprijsvorming kon derhalve reeds niet meer worden gesproken, het Rijk oefende reeds een zekere controle uit.

Noch de toezichthoudende overheidsorganen, noch de „Frachtausschüsse” zelve, stonden echter in eenig verband met den Rijkscommissaris voor de Prijsvorming; zij konden derhalve bezwaarlijk alle gevolgen, voor het economisch belang aan een vrachtprijs van den vrachtprijs verbonden, overzien. Men heeft daarom later een vertegenwoordiger van den Rijkscommissaris voor de Prijsvorming in de „Frachtausschüsse” opgenomen. Thans kunnen deze „Frachtausschüsse” in zekeren zin zelfs als organen van den Rijkscommissaris voor de Prijsvorming worden aangemerkt. Dit is volkomen in overeenstemming met de aanwijzingen, welke de Rijksverkeersminister, in zijn kwaliteit van controleur der vrachtenmarkt, in 1936 aan de „Frachtausschüsse” ten aanzien van de door hen te verrichten taak heeft gegeven.

Speciale regelingen voor de binnenscheepvaart.

Hoewel dus op grond van de hierboven vermelde overwegingen de vrachtprijzen der binnenscheepvaart van de prijsstopverordening waren vrijgesteld, impliceerde dit allerminst, dat de binnenvaart nu de vrije hand had wat betreft de verhoging van haar tarieven. Integendeel, een „Runderlass des Reichsverkehrsministers und des Reichskommissars für die Preisbildung” van 17 December 1936 bepaalde reeds, dat zg. *echte* prijsverhogingen, waaronder die verhogingen van den vrachtprijs worden verstaan, welke niet een gevolg zijn van natuurlijke omstandigheden en bovendien eenigerlei uitwerking hebben op den prijs van het vervoerde goed, waren verboden, of — juist — dat voor deze zg. „echte” vrachtprijsverhogingen de toestemming vereenst met den Rijkscommissaris voor de Prijsvorming zijn beslissing nam. Een besluit van den 1en Februari 1938, eveneens van den Rijksverkeersminister en den Rijkscommissaris voor de Prijsvorming, heeft daarop nog weer in het bijzonder den nadruk gelegd.

In wezen werd door deze regeling dus — zij het ook niet formeel — een prijsfixatie ook voor de vrachtprijzen in de binnenscheepvaart ingevoerd, althans in zoverre er

sprake was van de zg. *echte* vrachtprijsverhogingen. Tot deze *echte* verhogingen van den vrachtprijs kon alleen worden overgegaan, indien toestemming van den Rijksverkeersminister en den Rijkscommissaris voor de Prijsvorming was verkregen; deze toestemming werd echter slechts bij wijze van uitzondering verleend.

Nieuwe regeling per 1 Maart 1941.

De hiervoren beschreven toestand heeft tot 1 Maart 1941 bestaan. Op dien datum werd een totale vrachtprijsfixatie voor de binnenscheepvaart ingevoerd. In overeenstemming met den Rijkscommissaris voor de Prijsvorming heeft de Rijksverkeersminister nl. in een besluit van 1 Maart 1941 grondbeginselen voor de vrachtprijsregeling in de binnenscheepvaart aangegeven, teneinde ook dit terrein meer aan de algemeene beginselen der prijszetting aan te passen. Uitgangspunt van dit besluit was, dat verhoging van de vrachtprijzen in de binnenscheepvaart in de toekomst in principe niet meer zou worden toegestaan.

Voor alles, wat slechts op eenigerlei wijze invloed op het prijsniveau kon hebben, was van dien datum af een goedkeuring vereischt, dus onverschillig of dit betrof een onmiddellijke verhoging van den vrachtprijs of een wijziging in de te leveren prestatie.

Ook de jaarcontracten moesten ter goedkeuring worden aangeboden. Tot Maart 1941 waren deze jaarcontracten voor het stroomgebied van den Rijn niet aan goedkeuring onderworpen geweest, zelfs niet in geval van verhogingen van den gecontracteerden vrachtprijs. Dat voor deze prijsverhogingen geen toestemming van den Rijksverkeersminister was vereischt, vond zijn oorzaak in de omstandigheid, dat men er van hoogerhand van was uitgegaan, dat deze vrachtprijzen reeds uit den aard lager zouden zijn van de tarieven, welke dagelijks worden genoteerd. Daar verhoging van deze laatste goedgekeurd moest worden, was men van oordeel op deze wijze ook de jaarcontracten aan een — zij het indirecte — controle te hebben onderworpen. Dit neemt echter niet weg, dat verhogingen van den vrachtprijs, ook al komen zij nog niet op het peil der dagelijks genoteerde vrachtprijzen, de belangen van de verzenders ernstig kunnen beïnvloeden.

Hier kwam nog bij, dat de schaarschte aan laadruimte in de binnenvaart de verwachting tevaardigde, dat bepaalde verzenders met de scheepvaartondernemers zouden contracteeren tegen een vrachtprijs, welke nog boven den dagelijks genoteerden vrachtprijs zou liggen. Een aantal voor het jaar 1941 afgesloten overeenkomsten vertoonde reeds, dikwijls aanzienlijke, vrachtprijsverhogingen. Vandaar, dat het besluit van den 1en Maart bepaalde, dat alle jaarcontracten bij de „Frachtausschüsse” moesten worden ingediend.

Zg. *onechte* prijsverhogingen, waaronder worden verstaan door natuurlijke omstandigheden beheerschte verhogingen van den vrachtprijs, kunnen in feite elementen eener *echte* prijsverhoging inhouden. Teneinde hierop eveneens controle te kunnen uitoefenen bepaalde het besluit van 1 Maart 1941, dat de zg. *onechte* vrachtprijsverhogingen eveneens de toestemming vereenst met den Rijksverkeersminister in overeenstemming met den Rijkscommissaris voor de Prijsvorming.

Echter, alleen in zeer bijzondere uitzonderingsgevallen zou toestemming voor een verhoging van den vrachtprijs kunnen worden verkregen. Eisch was, dat aangetoond werd, dat het aanhouden van het bestaande tarief *aanzienlijke* schade aan den vervoerder zou berokkenen. Een beroep op de omstandigheid, dat de ontvangen vrachtprijs niet voldoende was om de kosten van een bepaalden vervoersdienst te dekken, zou zonder meer niet voldoende zijn om voor het verkrijgen van een toestemming tot verhoging van den vrachtprijs in aanmerking te komen. Aangetoond moest worden, dat het bestaan der onder-

³⁾ *Storke*: Frachtzuschläge der Binnenschiffahrt im Winter. „Deutsche Verkehrs-Nachrichten”, 8. Jahrgang, Nr. 289.

neming door handhaving van den heerschenden vrachtprijs in gevaar zou komen ⁴⁾.

In feite fixeerde het besluit van 1 Maart 1941 het niveau der vrachtprijzen dus in mindere of meerdere mate op het peil van 1936. In de Deutsche binnenscheepvaart had in dat jaar echter een aanmerkelijke overcapaciteit bestaan, wat de vrachtprijzen, als gevolg van het groote aanbod ten opzichte van de vraag, naar beneden drukte. Het kan dan ook geen verwondering wekken, dat uit binnenscheepvaarderskringen de wensch naar verhooging der vrachtprijzen naar voren kwam.

Te bevoegder plaatse bleek men echter niet geneigd aan dezen wensch gehoor te geven ⁵⁾. Immers door de betere bezettingsgraad der vaartuigen als gevolg van de voortdurend stijgende vraag naar laadruimte, was, ook zonder vrachtprijsverhoging, de rentabiliteit der binnenscheepvaartondernemingen aanzienlijk verbeterd. Tevens hield men er rekening mee, dat een aantal vrachtprijzen ten opzichte van het niveau van 1936 reeds aanzienlijk was verhoogd, zoodat de werkelijk zeer ongunstige verhoudingen vrijwel waren opgeheven.

Verdere regeling ter stabiliseering.

Met de invoering van deze regeling was echter nog niet het einde bereikt. Verdere stappen op het gebied van de stabiliseering der vrachtprijzen in de binnenscheepvaart waren in voorbereiding, welke als uiteindelijk doel hadden ⁶⁾ den verzenders, evenals in het spoorwegverkeer, uniforme en vooral in vaststaande tarieven verankerde, onmiddellijk afleesbare vrachtprijzen te geven ⁷⁾.

Het besluit van 1 Maart 1941, dat niet anders dan bepaalde richtlijnen gaf voor het maximum der vrachtprijzen, moet dus worden beschouwd als een overgangsmaatregel tusschen de volkomen vrije vrachtprijsvorming en de totale regeling der vrachtprijzen in de binnenscheepvaart. Voor een dergelijke totale regeling der vrachtprijzen is kortgeleden een rechtsgrond geschapen in de „Verordnung über die Frachtenbildung in der Binnenschiffahrt” ⁸⁾, welke 15 October jl. in werking trad.

Deze verordening fixeert de vrachtprijzen in de binnenscheepvaart, zoowel de jaarcontracten als de dagelijks genoteerde, op het peil van 1 September 1941. Het mag eenige verwondering wekken, dat men de vrachtprijzen thans vastlegt op het niveau van dezen dag, terwijl in December 1936 reeds een verbod van echte prijsverhogingen was uitgevaardigd, doch dit vindt zijn oorzaak in de omstandigheid, dat het uitvaardigen van de onderhavige verordening in de eerste plaats ten doel heeft een meer formeelen, aan de algemeene prijszettingsbeginselen aansluitende, rechtsgrond te scheppen voor de vrachtprijsvorming in de toekomst.

Ten aanzien van de prijsfixatie deed zich een moeilijkheid voor met betrekking tot de onderscheidene toeslagen, die, van natuurlijke omstandigheden afhankelijk, op 1 September van dit jaar bijv. niet voorkwamen (ijstoeslagen). Treden deze natuurlijke omstandigheden op, dan kan voor de toeslagen worden gerekend met de tijdsruimte vóór 1 September. Voorzover zulke toeslagen tot dusverre

⁴⁾ Zie: Preisstop in der Binnenschiffahrt. „Deutsche Verkehrs-Nachrichten”, 9. Jahrgang, Nr. 69.

⁵⁾ Voor zoover althans de in noot 1) genoemde publicatie van Dr. Jösch, Referent beim Reichskommissar für die Preisbildung, als een officieele stem mag worden beschouwd.

⁶⁾ Vgl. Genormte Binnenschiffahrtsfrachten. „Deutsche Verkehrs-Nachrichten”, 9. Jahrgang, Nr. 176.

⁷⁾ Voor het stukgoederenvervoer over den Rijn is een stukgoederentarieff ontwerp, dat tevens ten doel heeft voor dit vervoer het gebruik der Rijnscheepvaart te bevorderen. Het ontwerp, dat een staffeltarieff inhoudt, zoowel voor kleine zendingen stukgoed als voor zendingen van 5, 10, 30 en 50 ton, is thans gereed. Zie: Zur Einführung eines Stückguttariffs in der Rheinschiffahrt, „Deutsche Verkehrs-Nachrichten”, 9. Jahrgang, Nr. 215.

⁸⁾ Reichsgesetzblatt, Teil I, Nr. 116, van 10 October 1941. Deze verordening bevat de materiele voorschriften, terwijl een Runderlass des Reichskommissars für die Preisbildung und des Reichsverkehrsministers van denzelfden datum den gang van zaken nader regelt.

niet of voor een deel niet werden geheven, zullen zij ook in de toekomst niet berekend mogen worden.

Ook verhogingen van den vrachtprijs, welke ontstaan, doordat de te leveren prestatie wordt verminderd, zijn verboden. Hier kan bijv. worden gedacht aan het achterwege laten van lossen en laden, afhalen en bestellen en aan de aansprakelijkheid voor de te verzenden goederen. In het algemeen is iedere verandering ongeoorloofd, welke den verzender meer belast dan op den dag, waarop de prijs is gefixeerd.

Ten aanzien van „Erstfrachtfestsetzungen” — d.z. die vaststellingen van den vrachtprijs, die plaats vinden, indien goederen of personen op een bepaald traject vervoerd worden, waar dit tot dusverre niet voorkwam — is bepaald, dat deze in principe door de „Frachtausschüsse” moet geschieden. In de practijk bleken zich ten aanzien daarvan aanzienlijke verhogingen van den vrachtprijs, verhogingen ten opzichte van het gemiddelde peil, voor te doen. Slechts wanneer het in zoo'n geval een zeer weinig voorkomend vervoer of een vervoer van kleine hoeveelheden of aantallen betreft, kan deze vaststelling van den vrachtprijs door de „Frachtausschüsse” achterwege blijven.

Tengevolge van de goedkeuring, welke voor verhogingen van den vrachtprijs vereischt was, heeft men dikwijls contracten afgesloten met het voorbehoud, dat de overeengekomen vrachtprijs gold onder de voorwaarde, dat zij door de daartoe aangewezen organen zou worden goedgekeurd. In het raam van het streven naar een stabilisatie der prijzen, is een dergelijk voorbehoud in het algemeen niet toelaatbaar. Niettemin laat de verordening de mogelijkheid voor een dusdanig voorbehoud open. Dit is geschied in verband met de bijzondere positie der scheepvaart, die veelal bepaalde vervoeren zoo snel moet verrichten, dat niet onmiddellijk de passende vrachtprijs kan worden vastgesteld. Daarom is voorbehoud ten aanzien van den vrachtprijs in de binnenscheepvaart toegestaan, indien het te bewerkstelligen vervoer geen uitstel kan lijden, en de passende of toelaatbare prijs niet dadelijk kan worden bepaald. Dit heeft in het bijzonder betrekking op die gevallen, waarin een vervoer moet worden verricht, terwijl over het voorstel tot vaststelling van den vrachtprijs door den „Frachtausschuss” nog geen beslissing is genomen. Het maken van een prijsvoorbehoud voor feitelijke of vermeende risico's is echter niet toegestaan.

De uitvoerende organen.

De geheele regeling van de vrachtprijzen in de binnenscheepvaart is — behoudens een enkele uitzondering — gelegd in handen der „Frachtausschüsse”; zij treden op als de organen voor de vrachtprijsvorming. In de eerste plaats moeten deze commissies de hun door den Rijkscommissaris voor de Prijsvorming opgedragen taak vervullen en in den geest van een algeheele stabilisatie der vrachtprijzen werkzaam zijn ⁹⁾.

De beslissingen van de „Frachtausschüsse” hebben voor hun in werking treden de goedkeuring noodig van de daarvoor aangewezen instanties voor de prijsvorming. Slechts wanneer het betreft de vaststelling van vrachtprijzen, waaraan een fundamenteele betekenis voor de geheele prijsvorming moet worden toegekend, beslist de Rijkscommissaris voor de Prijsvorming, in overeenstemming met den Rijksverkeersminister.

Voor elke verhoging van een bestaanden vrachtprijs is een goedkeuring vereischt. Van een prijsverhoging is reeds dan sprake, wanneer een „Frachtausschuss” een vrachtprijs vaststelt, welke hooger ligt dan eenige, ook maar door een enkelen vervoerder, tot dusverre berekende vrachtprijs. *In beginsel zullen echter gedurende den duur van den oorlog geen verhogingen van de vrachtprijzen mogen*

⁹⁾ Hieronder behoort ook het vaststellen van allerlei bijkomende vergoedingen, als sleeploonen, scheepshuren, toeslagen e. d.

plaats vinden. Voor een eventuele, bij wijze van groote uitzondering toe te stane, verhooging, is voorwaarde, dat zonder deze prijsverhoging de scheepvaartbedrijven ernstig zouden worden benadeeld.

Grondslag: het goede gemiddelde bedrijf.

Indien de „Frachtausschüsse“ tot het vaststellen van algemeen bindende vrachtprijzen overgaan, dan zullen zij zich, ten aanzien van de kosten, moeten baseeren op het goede gemiddelde bedrijf; de omvang van de kosten van dit soort bedrijf is beslissend voor de hoogte van den vast te stellen vrachtprijs. Echter zal bij een dergelijke vaststelling van den prijs niet het niveau, waarop de prijs werd gefixeerd, dus de prijs van 1 September jl., uit het oog mogen worden verloren. Immers, de tegenwoordige prijszetting vindt haar grondslag niet in de kosten, maar in den gefixeerden prijs van een bepaalden dag ¹⁰⁾.

Het geval kan zich voordoen, dat een vervoerder, die meent, dat de vrachtprijs, welke hij voor een bepaald vervoer zal ontvangen, niet voldoende is, uit dezen hoofde weigert een bepaald vervoer te verrichten. Dit is uiteraard ontoelaatbaar. Te dien einde verbiedt de verordening van 10 October jl. dan ook het niet aangaan, het niet verlengen, het opzeggen of het niet nakomen van overeenkomsten, indien het oogmerk van den vervoerder daarbij is, een hooger vrachtprijs te verkrijgen.

De verordening schrijft voor, dat rekening moet worden gehouden met de belangen van de volkshuishouding. Deze bepaling impliceert, dat de vervoerder in gegeven omstandigheden uit zichzelf tot verlaging van den vrachtprijs dient over te gaan.

Slotopmerking.

Deze verordening; tezamen met het besluit van den Rijkscommissaris voor de Prijsvorming en den Rijksverkeersminister van 10 October 1941, beperkt zich tot het geven van een rechtsgrond voor de toekomstige prijszetting; slechts een regeling der hoofdtrekken van de prijsvorming in de binnenscheepvaart wordt gegeven. Het doel is hierop een zoo volledig mogelijke stabiliteit der vrachtprijzen in de binnenscheepvaart te grondvesten.

Het is niet duidelijk of het aanvankelijk aangekondigde tariefstelsel voor de binnenscheepvaart, opgesteld in den geest der spoorwegtarieven, nog verwacht kan worden. De verordening geeft slechts een regeling betreffende maximum vrachtprijzen. Blijkbaar is de bedoeling dezer verordening de tot dusverre bij wijze van Runderlass geregelde prijszetting in de binnenscheepvaart thans meer formeel te regelen.

Het kan interessant zijn; naast de maatregelen, waarmee in Duitschland de beheersching der vrachtprijzen wordt nagestreefd, de regelingen te stellen, die in Nederland genomen of — naar verluidt — in voorbereiding zijn. Daaraan zullen wij in een volgend artikel aandacht schenken.

P. BOENDER.

¹⁰⁾ H. Berger: Der Frachtenstop in der Binnenschiffahrt. „Deutsche Verkehrs-Nachrichten“, 9. Jahrgang, Nr. 129, waarnaar voor een bespreking dezer verordening ook verder zij verwezen.

STATISTIEKEN.

ZILVERPRIJS.		Goudprijs.	
Londen	N. York ¹⁾	A'dam ²⁾	Londen ³⁾
25 Nov. 1941..	23 1/2	25 Nov. 1941..	2125
26 „ 1941	23 1/2	„ 1941..	2125
27 „ 1941	23 1/2	„ 1941..	2125
28 „ 1941..	23 1/2	„ 1941..	2125
29 „ 1941..	24 1/2	„ 1941..	2125
1 Dec. 1941..	23 1/2	1 Dec. 1941..	2125
2 Dec. 1940..	—	2 Dec. 1940..	2125
23 Aug. 1939..	18 1/2	23 Aug. 1939..	2110

¹⁾ In pence p. oz. stand. ²⁾ Foreign silver id \$c. p. oz. fine. ³⁾ In gulden per kg 1000/1000. ⁴⁾ In sh. p. oz. fine.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 1 December 1941.

Activa.		
Binnenl. Wissels, (Hfdbank. f	—	
Promessen, enz. (Bijbank „	—	
(Agentsch. „	91.049	
		f 91.049
Papier op het Buitenland .. f	822.138.480	
Af: Verkocht maar voor de bank nog niet afgeleopen	—	
		„ 822.138.480
Beleeningen incl. (Hfdbank. f	151.871.866 ¹⁾	
voorschotten in (Bijbank. „	5.873.517	
rekening-courant (Agentsch. „	21.238.740	
op onderpand		f 178.984.123
Op Effecten enz. .... f	178.597.806 ¹⁾	
Op goederen en Ceelen .. „	386.317	
		„ 178.984.123 ¹⁾
Voorschotten aan het Rijk .. „	—	
Munt en muntmateriaal:		
Gouden munt en gouden muntmateriaal .. f	1.025.411.840	
Zilvermunt, enz. .... „	7.866.880	
		„ 1.033.278.720
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfond's .. „	53.392.794	
Gebouwen en meubelen der Bank .. „	4.000.000	
Diverse rekeningen .. „	166.684.275	
		f 2.258.569.441
Passiva.		
Kapitaal .. f	20.000.000	
Reservefond's .. „	5.368.354	
Bijzondere reserves .. „	16.583.835	
Pensioenfond's .. „	11.755.363	
Bankbiljetten in omloop .. „	2.039.540.985	
Bankassigtiën in omloop .. „	57.167	
Rek.-Courant } Van het Rijk f	20.373.375	
saldo's } Van anderen .. „	139.738.370	
		„ 160.111.745
Diverse rekeningen .. „	5.151.992	
		f 2.258.569.441
Beschikbaar metaalsaldo .. f	156.631.376	
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is .. „	391.578.440	
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht .. „	—	
¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) .. „	55.341.825	

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Gouden munt en ¹⁾ muntmater.	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-hings-perc.
1 Dec. '41	1.025.412	2.039.541	160.169	156.631	47 ±
24 Nov. '41	1.025.054	1.988.332	164.185	175.163	48
17 „ '41	1.024.726	1.970.150	181.909	175.019	48 ±
6 Mei '40	1.160.282	1.158.613	255.183	607.042	83
Data	Totaal bedrag. disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reke. (act.)
1 Dec. '41	91	—	178.984	822.138	166.684
24 Nov. '41	1.494	800.488	165.350	800.488	153.395
17 „ '41	4.494	—	177.726	770.690	167.659
6 Mei '40	9.853	—	217.756	750	20.648

¹⁾ Per 1 April 1940 herwaardeering van den goudvoorraad op basis van een depreciatie-percentage van 18 pCt.

DUITSCHER RIJKBANK.

Data	Goud en deviezen	Renten-bank-scheine	Andere wissels, chèques en schatkistpapier	Beleeningen	
22 Nov. 1941	77,5	301,0	17.668,7	15,3	
15 „ 1941	77,1	281,2	17.836,5	18,1	
7 „ 1941	77,0	270,5	18.240,6	12,9	
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2	
Data	Effecten	Diverse Activa	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
22 Nov. '41	55,3	1.916,9	16.645,2	2.398,9	583,5
15 „ '41	19,5	2.024,8	16.914,4	2.401,8	571,5
7 „ '41	22,7	1.755,6	17.127,4	2.318,6	564,8
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.

(in mill. francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reukreditt-kassen	Credit a. h. particuliere bedrijfsleven	Credit aan Staat en openbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postcheque-ambt	Rekening-Courant
20 Nov. '41	33.207	711	17.206	2.322	46.935	3.665	2.166
13 „ '41	33.094	757	16.937	2.261	46.753	3.602	2.026
6 „ '41	32.949	685	16.824	2.202	46.564	3.632	1.792
29 Oct. '41	32.905	630	16.895	2.143	45.982	3.676	2.243
23 „ '41	32.974	593	16.206	2.136	45.707	3.609	1.920
8 Mei '40	23.606	5.394	695	1.480	29.806	—	909